

OSMANLI BELGELERİNE GÖRE BALKAN SAVAŞI ÖNCESİ OSMANLI-YUNAN İLİŞKİLERİ*

Doç. Dr. Bilgin ÇELİK

ÖZET

20.Yüzyılın başında Osmanlı Devleti 1908 Jön Türk Devrimi ile meşruti monarşiye yönelirken, Osmanlı-Yunan ilişkileri de farklı bir boyut kazanmaktaydı. Bir tarafta Osmanlı Parlamentosuna girecek Rum kökenli mebusların sayısı konusunda İttihatçılarla Rum tarafı arasında yürütülen sıkı pazarlıklar, diğer tarafta ise Girit'in Yunanistan'a katılması yönündeki taleplerin iki ülke ve toplum arasında yarattığı gerilimlerin iç ve dış politika bağlamında önemli etkileri olmuştur. 1908 Ekim'indeki Bosna/Bulgaristan/Girit bunalımı her ne kadar bir savaşa yol açmamış olsa da gelecekte çıkacak savaşın önemli bir habercisi olmuştur. Özellikle 1908'in son aylarından itibaren Osmanlı basınında ortaya çıkan "Balkan İttifakı" ile ilgili haberlerin 1912 yılına kadar güncelliğini koruduğu görülmektedir. Ancak 1908 yılından farklı olarak Osmanlı'nın öncülük etmesi beklenen bu ittifak 1912 Mart ve Mayıs aylarında Bulgaristan'ın öncülüğünde Sırbistan ve Yunanistan tarafından Osmanlı karşıtı olarak ortaya çıkmış ve Rusya bu ittifakın mimarı olmuştur.

Bildirimizin amacı özellikle 1911 yılının sonbaharında başlayan Trablusgarp Savaşı sonrasında Osmanlı-Yunan ilişkilerini, Osmanlı arşiv kaynakları ve basınındaki bilgiler ile birlikte değerlendirilmesidir. Bu bildiri için Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Genelkurmay ATASE arşivi ve Osmanlı gazetelerinden Tanin, Tasfir-i Efkar ve Sabah gazetelerinin konu ile ilgili haberleri temel kaynaklar olarak kullanılacaktır.

OTTOMAN-GREEK RELATIONS BEFORE THE BALKAN WAR ACCORDING TO OTTOMAN DOCUMENTS *

Assoc. Dr.Bilgin ÇELİK

At the beginning of the 20th century, while the Ottoman Empire was inclined to the constitutional monarchy with the 1908 Young Turk Revolution, Ottoman-Greek relations was gaining a new dimension. On the one hand, the negotiations between the Unionists and the Greek side on the number of Greek deputies who will enter the Ottoman Parliament, on the other hand, the tensions between the two countries and the societies created by Crete's request to join Greece have had significant impacts on the internal and external policy. Even though it did not lead to a war, the Bosnian / Bulgarian / Crete crisis of October 1908 became an important signal of the future war. It is clear that the news about the "Balkan Alliance" which especially appeared in the Ottoman press from the last months of 1908, preserved its importance until 1912. However, unlike 1908, this alliance, which was supposed to be pioneered by the Ottomans, emerged as an anti-Ottoman coalition organized by Serbia and Greece under the leadership of Bulgaria in March and May 1912, and Russia became the architect of this alliance.

The purpose of this paper is especially to evaluate the Ottoman-Greek relations after the Tripoli War began in the autumn of 1911, by examining Ottoman archival sources and Ottoman press.

The Prime Ministry Ottoman Archive, General Staff ATASE Archive and Ottoman newspapers Tanin, Tasfir-i Efkar and Sabah will be used as the main sources for this paper.

* Bu bildiri 2016 Nisan ayında tamamlanmış olan **112K421 Numaralı TÜBİTAK** Projesi kapsamında elde edilmiş materyal ve bilgilerden yararlanılarak hazırlanacaktır.

GİRİŞ

Osmanlı-Yunan diplomatik ilişkileri resmi olarak Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra¹ Osmanlı hükümetinin Atina'ya ilk elçi olarak Kostaki Musurus Paşa'yı 01.05.1840 tarihinde atamasıyla başlamıştır.² Bu sürecin başlaması sonrasında iki ülke arasındaki ilk büyük kriz Girit Sorunu'nun ortaya çıkmasıyla yaşanmıştır.³ 1890'lara gelindiğinde Girit Sorunu iki ülke arasında ciddi bir konu teşkil etmeye devam ediyordu.⁴ Yunanistan'ın "Megali idea" olarak tanımladığı milli hedefleri Osmanlı topraklarına doğru yayılmayı gerektiriyordu. Bu açıdan Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan toprakları, Ege adaları, daha sonraki süreçte Batı Anadolu ve Karadeniz bu milli hedeflerin temel taşları olmuşlardır. 1897 Osmanlı-Yunan savaşı ile kozlarını paylaşan iki devletten Yunanistan dış destekten mahrum kalmanın ve zayıf olmanın faturasını ağır bir yenilgi ile ödemiştir.⁵

20. yüzyılın başına gelindiğinde ise Yunanistan Berlin Antlaşması sonrasında ortaya çıkan Makedonya Sorunu'nda⁶ daha aktif bir politika izleyerek özellikle özerk Bulgaristan'ın Makedonya'daki etkisini dengelemeye çalışmıştır. Balkan devletleri arasında Makedonya konusunda başlayan rekabet zaman içinde Büyük Güçlerin de devreye girmesi ve Rusya'nın öncülüğü ile adım adım Makedonya'yı paylaşma amacı taşıyan "Balkan ittifakı"na yol açacaktır.

1.Balkan İttifakı'nı Hazırlayan Koşullar

1908 yılında Jön Türklerin meşrutiyeti ilan etmesi Osmanlı/Türk siyasi yaşamında önemli bir dönüm noktası olmuştur.⁷ 1889'da başlayan, hatta kökleri 1865'lere dayanan Jön Türk hareketinin anayasal rejim kurma ve Osmanlı'yı liberal bir model ile dönüştürme düşüncesi 1902 yılında önemli bir kırılma yaşamış, Jön Türkler fikri olarak "merkeziyet/adem-i merkeziyet" eksenli olarak ikiye ayrılmıştır.⁸ 1907 yılında sağlanan geçici ittifak ile 1908 yılı Temmuz ayında amacına ulaşan Jön Türklerin kendi aralarında ve eski rejim yanlıları ile girdikleri iktidar mücadelesi oldukça yıpratıcı

¹ Barbara Jelavich, **Balkan Tarihi, 18. Ve 19. Yüzyıllar**, Cilt I, Küre yayınları, İstanbul 2006, s.239-258; Hamiyet Sezer, "Mora İsyanı ve Yunanistan'ın Bağımsızlığı (1821-1829)", **Osmanlı**, c.2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 87-93

² <http://atina.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>, son erişim:05.06.2018

³ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi, VII. cilt, Islahat Fermanı Devri 1861-1876**, 7.Baskı, TTK Ankara 2011, s.18-39; Ayşe Nühket Adıyeke, Yrd. Doç. Dr. Nuri Adıyeke, **Fethinden Kaybına Girit**, Babıali Kültür Yayıncılık, İstanbul 2007

⁴ Ayşe Nühket Adıyeke, **Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908)**, 1. Baskı, TTK Ankara 2000

⁵ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi, VIII.cilt**, 7.Baskı, TTK Ankara 2011, s.112-118; Selim Sun, **1897 Osmanlı-Yunan Harbi**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1965

⁶ Fikret Adanır, **Makedonya Sorunu**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2001

⁷ Aykut Kansu, **1908 Devrimi**, İletişim Yayınları, İstanbul 2002; E.Ramsuar, **Jön Türkler ve 1908 İhtilali**, Sander Yayınları, 1982

⁸ **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**, Cilt 1, **Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi**, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2004; **100.Yılında Jön Türk Devrimi**, Editörler: Sina Akşin, Sarp Balcı, Barış Ünlü, İş Bankası Kültür Yayınları, 1.Baskı, İstanbul 2010

olmuş ve yeni rejime yönelik iyimser beklentileri kısa sürede boşa çıkarmıştır. Avrupa diplomasisinde yaşanan gelişmelerin de bu karamsar havanın yayılmasında önemli bir rolü vardır.

1908 Ekiminde Osmanlı parlamento seçimlerine hazırlanırken Avusturya-Macaristan'ın Bosna-Hersek'i ilhak kararı alması ve Bulgaristan'ın bağımsızlık ilan etmesi hem Balkan hem de Avrupa dengelerini altüst etmişti. Germen ittifakının Balkan Slavları (Karadağ-Sırbistan)arasına bıçak gibi girmiş olması Rus çıkarları ile örtüşmediği gibi, Sırp ve Karadağ için de kabul edilemez bir durumdu. Ancak Rusya'nın bu sırada henüz 1905 Japon yenilgisinin etkisini üstünden atamamış olması, Balkanlar'da ortaya çıkan bu krizde aktif rol oynamasını engellemiş, ilhak Rusya'yı oldukça zor durumda bırakmıştır.⁹ 1903 sonrasında Makedonya reformları bağlamında Balkanlarda işbirliğine yönelmiş olan Avusturya-Macaristan ve Rusya 1908 ile birlikte yeniden eski rekabetin çekim alanına girmişlerdir.¹⁰ Özellikle 1908 Haziran'ında İngiliz Kralı ile Rus Çarı arasında gerçekleşen Reval Görüşmeleri, Almanya ve Avusturya-Macaristan açısından hem Avrupa'da hem de Balkanlarda, doğal olarak da Dünya da dengelerin değiştiğini anlamalarına ve bir "kuşatma" stratejisi ile karşı karşıya kaldıklarını görmelerine yol açmıştır.¹¹ Çünkü Rusya'nın Balkan Slavları üzerindeki etkisi de dikkate alındığında ortaya çıkabilecek bir Slav ittifakı sonucu Avusturya'nın Balkanlara doğru yayılma stratejisi ve tarihi hedefi olan Selanik limanına ulaşması mümkün olmayacaktı.¹² Daha 1884 tarihli Avusturya Dışişleri Bakanlığına ait resmi bir belgede, "*Rusya'nın koruması altında biçimlenecek bir Slav Balkan yarımadası hayat damarlarımızı kesebilir*"¹³ şeklinde bu tehlikeye işaret edilmişti.

Bu açıdan ilhak ciddi bir diplomatik kriz yaratmış ve Avrupa başkentlerinde hareketliliğe yol açmıştı. Aynı günlerde Girit yerel meclisinin Yunanistan'a ilhak kararı alması ise hem Osmanlı kamuoyu ve siyasi çevrelerinde hem de Avrupa'da tepki ile karşılandı.¹⁴ Osmanlı-Yunan ilişkileri bu gelişme ile yeni bir çatışmanın eşiğine gelirken, Osmanlı Hükümeti Yunan mallarına "boykot"¹⁵ kararı olarak bir anlamda 1908 Bosna krizinde Avusturya'ya uyguladığı ve oldukça başarılı olan bir ekonomik yaptırımını başlatmış oldu. Diplomatik ilişkiler de maslahatgüzarlık seviyesine indirildi. Balkanlardaki kriz ile birlikte Akdeniz'de ortaya çıkabilecek çatışmanın Avrupa'yı da içene alacak daha geniş bir çatışma/savaş sürecine taşıyabileceği endişesi Avrupalı Büyük Güçleri harekete

⁹ M.Smith Anderson, **Doğu Sorunu, 1774-1923**, Çev.İdil Eser, 1. Baskı, YKY İstanbul 2001

¹⁰ Bu rekabetin açıkça ortaya çıktığı dönem 1875'de başlayan Bosna krizi ve sonrasındaki gelişmelerdir. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. M.D. Stojanovich, **The Great Powers and The Balkans 1875-1878**, Cambridge University Press, 1939; David Haris, **A Diplomatic History Of The Balkan Crisis Of 1875-1878**, Stanford University Press, 1936; W.Miller, **The Ottoman Empire and Its Successors 1801-1927**, Chapter XVI, Cambridge at the University Press, 1927

¹¹ Waylet Bonyar - Jackh Ernst, **İmparatorluk Stratejileri ve Ortadoğu, Doğu'da İngiliz Alman Rekabeti ve Balkan Savaşından Sonra Almanya**, Çeviri: Vedat Atila, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul 2004

¹² Şarel Valey, **Anadolu'nun İstikbali ve Akdeniz Meselesi**, (Çev. Yusuf Ziya), İstanbul 1329, s.66; F.R.Bridge, **The Habsburg Monarchy Among The Great Powers 1815-1918**, Berg Publishers 1991

¹³ F.R. Bridge, "*Habsburg Monarşisi ve Osmanlı İmparatorluğu 1900-1918*", **Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonu ve Büyük Güçler**, ed. Marian Kent, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, s.36

¹⁴ Melek Öksüz, "*Girit Meselesi'nin Belirsizlik Yılları (1908-1913)*", Karadeniz Araştırmaları, Bahar 2010, sayı 25: ss.93-114

¹⁵ Öksüz, a.g.m, s.99

geçirmiş ve Yunanistan üzerinde kurulan diplomatik baskı ile bu kararı tanımaması sağlanmıştır.¹⁶ Ancak Balkan Savaşı'na kadar artık Meşrutiyet hükümetlerinin önünde ciddi bir sorun olarak Girit yer alacaktır. Bu konu zaman zaman Osmanlı basını ve kamuoyunda gündeme gelecek ve tansiyon çeşitli vesilelerle yükselecektir.¹⁷ Örneğin Girit yerel meclisinin tüm kademelerde yer alan idari ve adli memurların Yunan kralı adına yemin etmeleri kuralını getirmesi Müslüman üyelerin ve Osmanlı Hükümetinin tepkisine neden olmuştur.¹⁸ Bu konu Osmanlı basınının da gündemine gelmiş¹⁹ ve kamuoyunda yarattığı infial Osmanlı-Yunan ilişkilerini olumsuz şekilde etkilemiştir.

Balkan İttifakında Yunanistan'ın Slav komşuları ile bir araya gelmesinde Girit Sorunu'nu silah yoluyla çözüme gibi bir amacının yanısıra Makedonya paylaşımında da yer almak istemesinin önemli bir rolü vardır. Makedonya Sorunu, her ne kadar 1908 Temmuz'undaki Jön Türk Devrimi sırasında bir süreliğine rafa kalkmış görünse de yeni Osmanlı yönetiminin 1908 sonbaharından itibaren karşı karşıya kaldığı iç ve dış sorunlar sonucu Makedonya Sorunu da yeniden gündemin ilk sıralarına yerleşmeye başlamıştır.²⁰ 1909 yılında başlayan ve özellikle 1910 isyanı ile Avrupa basının da dikkatini çeken Arnavut isyanları, Balkanlardaki Osmanlı otoritesinin sarsılmasına neden olduğu gibi, ordunun nizami kuvvetlerinin isyanların bastırılmasında kullanılması ve bastırma sırasında uygulanan şiddetin Arnavutlar üzerindeki olumsuz etkileri Balkan ittifakını hazırlayan nedenlerden biridir.²¹ Ortaya çıkan istikrarsızlık komşu ülkelerin Makedonya üzerindeki emelleri konusunda daha yoğun bir mesai yapmalarını teşvik etmiştir. İttihatçı hükümetlerin yanlış politikaları çıkarları çatışan Balkan devletlerini birbirine yaklaştırmıştır. Örneğin Temmuz 1910 tarihinde Meclis-i Mebusan'da kabul edilen "Kiliseler ve mektepler hakkında kanun"²² Makedonya'da Rum/Bulgar çekişmesini önlemek ve asayişin teminini sağlamak amacıyla çıkarılmış olsa da sonuç itibarıyla Yunan-Bulgar yakınlaşmasına zemin hazırlamıştır.

Bu kanunun Rum ve Bulgarlar arasında işbirliğine ortam hazırladığını gösteren önemli bir belge 1911 yılı Mart ayında Manastır Vilayeti'nden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen raporudur; "*Makedonya'da ihtilal çıkarmak üzere oluşturulan ve Sofya'da toplanan kongrede; Rum ve Bulgarın aralarında ki düşmanlığı bırakarak birlikte hareket etmek, mezhep farkı gözetmeden her çeteye yardımcı olmak, yerel konsoloslar sayesinde istihbarat sağlamak, hazırlıklar tamamlandıktan sonra aynı anda Osmanlı Devleti'ne savaş açmak gibi konularda karar aldıklarına dair*" çok önemli bilgiler

¹⁶ Sacit Kutlu, **Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007

¹⁷ "Yunanistan Ahvali, Yunanistan Tedarikatı", **Tanin**, 24 Kanun-u Sani 1910

¹⁸ Öksüz, a.g.m., s.99

¹⁹ Bkz. Ayşe Nükhet Adıyeke, "*Türk Basımında Girit'in Yunanistan'a Katılması (1908-1913)*", **Fethinden Kaybına Girit**, İstanbul 2006, ss.259-266

²⁰ Mehmet Hacısalıhoğlu, **Jön Türkler ve Makedonya Sorunu(1890-1918)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008

²¹ Bilgin Çelik, **İttihatçılar ve Arnavutlar, II. Meşrutiyet Döneminde Arnavut Ulusçuluğu ve Arnavutluk Sorunu**, Büke Yayınları, İstanbul 2004

²² Hale Şıvgın, "*İttihat ve Terakki Politikalarının Balkan İttifaklarını Hızlandırmadaki Rolü*", **Gazi Akademik Bakış**, Cilt 6 Sayı:11, Kış 1912

yer almaktadır. Manastır Valisi Mehmet Reşid imzası ile gönderilen ve ekinde konu ile ilgili Polis Raporunun bulunduğu belgede kongrede 7 maddelik karar alındığı belirtilmektedir.²³

1911 yılı sonbaharında çıkan Trablusgarp Savaşı da Balkan ittifakına zemin hazırlayan önemli gelişmelerden biridir.²⁴ Osmanlı Devleti'nin bir Avrupalı Büyük Güç ile çatışması, Rusya'nın teşvik ve öncülüğü, Osmanlı Hükümetlerinin yanlış politikaları, 1912 sopalı seçimlerinin yarattığı kaos ve buna yönelik tepkilerin 1912 yılı ortalarında büyük bir isyana yol açması Osmanlı Devleti'ni oldukça zor bir duruma sokmuştu. Ülke İttihatçı- İtilafçı siyasi rekabetinin yanısıra bu rekabetin ordu ve bürokrasiye yansımaları nedeniyle adeta ikiye bölünmüş ve böylesi uygun bir ortam yakalamış olan Balkan Devletleri önce Mart ayında Sırp-Bulgar, sonra da Mayıs ayında Bulgar-Yunan ittifak anlaşmalarını imzalayarak savaş için uygun zamanı beklemeye başlamışlardır.²⁵

2. Balkan Savaşı Öncesi Osmanlı-Yunan İlişkileri

Daha önce Girit'in Yunanistan'a katılması yönündeki girişim ve sonrasında 1910 yılında yerel mecliste yaşanan yemin krizi Osmanlı-Yunan ilişkilerini germiştir. 1911'e gelindiğinde Osmanlı hükümetinin Kandiye, Hanya, Resmo'ya kadı tayin etmesi ile bir başka kriz yaşanmış, adanın Rum sakinleri Osmanlı hükümetinin tayin ettiği kadılarına tepki göstermiş ve ortaya çıkan yeni gerilim sonucunda kadılar adadan ayrılmak zorunda kalmışlardır. Büyük Güçlerin araya girmesi sonucu kadıların ada Müslümanlarından atanması ile sorun çözülmüştür.²⁶

1911 yılının sonlarına gelindiğinde Osmanlı Hükümeti (Said Paşa Kabinesi) bir taraftan Trablusgarp Savaşı nedeniyle batılı bir güç ile karşı karşıya kalmış, diğer taraftan içerde yükselen muhalefet hareketinin birleşmesi sonucu karşısında güçlü bir muhalefet partisi bulmuştur. Tam da bu sırada hem Balkan başkentlerinde hem de İstanbul'da "Balkan ittifakı"²⁷ konusu oldukça sıcak bir gündem olarak konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştı. Örneğin Sabah gazetesinin haberine göre, "Balkan ittifadının esaslarını korumağa medar olmak üzere Balkan hükümeti arasında bir Balkan akvamı parlamentolar heyeti teşkiline teşebbüs edildiğini karşı gazeteler yazıyorlar. Bu babda Selanik mebusu Vlahof Efendi pek ziyade sarf-ı gayret etmekte olup öyle bir heyet teşkil edince vasi bir surette propagandaya başlanacakmış."²⁸

Osmanlı mebusu Vlahof Efendi'nin girişimi ile bir heyetin oluşturulduğu bildirilen bir haberde toplantıya katılan mebusların ismi verilmektedir; "Necip Bey Draga, Karesi Mebusu Vasfi Efendi, Vlahof Efendi, Debre Mebusu Basri Bey, Erzurum Mebusu Pastımacıyan Efendi. Heyet-i

²³ Osmanlı Belgelerinde Balkan Savaşları, Cilt 1, 24 Şubat 1326 Tarihli Manastır Vilayetinden gönderilen tahrirat, ss.30-32

²⁴ Timothy W.Childs, Trablusgarp Savaşı ve Türk-İtalyan Diplomatik İlişkileri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008

²⁵ R. C. Hall, Balkan Savaşları, 1912-1913, I. Dünya Savaşı'nın Provası, Homer Kitapevi, İstanbul 2003

²⁶ Öksüz, a.g.m, s.107-108; Adıyeke, a.g.m, s.269-270

²⁷ Ernst Christian Helmreich, The Diplomacy Of The Balkan Wars, Oxford University Press, 1938; I.E. Gueshoff, The Balkan League, Translate: Constantin C. Minchoff, London 1915

²⁸ "Balkan İttihadı", Sabah, 25 Ekim 1911

müteşebbiseye iştirak eden zevat: Manastır mebusu doktor Mişef, Dimitri Efendiler, Amasya Mebusu İsmail Hakkı Paşa, İzmit Mebusu Anastaş Efendi, Lazistan Mebusu Ahmed Paşa, Hüseyin Cahid ve Rıza Tefvik Beylerden ibarettir."²⁹

Hüseyin Cahit de köşesinde Balkan ittifakı konusunu işlemekte ve bazı noktalara dikkat çekmektedir; "*Faraza Yunanistan ile nasıl ittifak edebiliriz ki arada koskoca bir Girit meselesi var. Giridin vasi bir muhtariyet idare ile rahat rahat yaşamasını biz kabul ediyoruz. Fakat Yunanlılar girid i ilhak emelini besledikçe kabil midir ki ittifak ve ittihat edebilelim.*"³⁰ Mevcut sorunların ittifak kurmaya uygun olmadığını dile getiren H.Cahid komşularının Makedonya, Girit gibi konulardaki emellerinden vazgeçmeleri halinde bu ittifakın mümkün olabileceğini belirtmiştir. Oysa Balkanlı devletler tam da bu sorunları kendi lehlerine çözmek üzere aralarında görüşmelere başlamışlardı.

1911 yılının son çeyreğine girildiği bir dönemde patlak veren Osmanlı-İtalyan harbi Yunanistan ile Girit'in birleşmesi fikrini yeniden harekete geçirmiş ve Girit meclisinin üyelerinin Yunan Parlamentosu'na Girit temsilcisi sıfatıyla katılmaları yönündeki adım iki ülke arasındaki ilişkileri yeniden zora sokmuştur.³¹ 1911 Sonbaharında diğer Balkan Devletleri gibi Yunanistan'ın da bir savaş hazırlığı içerisinde olduğuna dair Atina'daki Osmanlı askeri ataşeliğinde ciddi istihbarat bilgileri merkeze gönderilmekteydi. Ancak bu raporlar diğer birçokları gibi sağlıklı analiz edilmemiş ve gerekli tedbirler alınmamıştır. Örneğin, 7 Ekim 1911 tarihli belgede de Yunanistan'ın sınıra asker yığdığı ve İtalya'nın Karadağ üzerinden Arnavutluk'a silah gönderildiği Viyana Sefareti'nden bildirilmektedir;

"Viyana gazetelerinden bazıları Yunan'ın hududa asker tahşid eylediğini, ve İtalya'nın Karadağ tarikiyla Arnavudluk'a esliha gönderdiğini yazmakta oldukları Viyana Sefaret-i Seniyyesi'nden telgrafla iş'ar edilmiştir. Hudud-ı Yunaniyye'deki tahdişat hakkında tahkikat icrası Atina Sefaret-i Seniyyesi'ne yazıldı."³²

Bir başka belgede Yenişehir civarında yeni istihkamlar yapıldığı ve istihkamların krokisi de içeren rapor Yunanistan'ın hazırlıklarının merkeze iletildiğini göstermektedir.³³ Yine bir raporda, Romanya ve Yunanistan hükümetlerinin bir Alman silah fabrikasına verdikleri şarapnel siparişi bildirilmektedir. Romanya'nın 70.000, Yunanistan'ın 10.000 şarapnel sipariş ettikleri, Yunanistan'ın ayrıca 6 uçak sipariş ettiği ayrıca Fransa'ya pilot eğitimi için subay gönderildiği belirtilmektedir.³⁴

²⁹ "Balkan İttihad-ı Heyeti Müteşebbüsesi", **Sabah**, 31 Ekim 1911

³⁰ Hüseyin Cahid, "Balkan İttifakı", **Tanin**, 28 Teşrin-i Evvel 1911

³¹ Öksüz, a.g.m, s.109

³² **HR. SYS, 141/22**

³³ **ATASE, BLH-8-5-001-14**, (28 Şubat 1327) Aynı konuda Yenişehir Şehbenderliğinden Atina Sefaret-i Seniyye'sine mürur 4 Mart 1912 Tarih ve 137/29 numaralı tahriratta Yenişehir istihkamları hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir. **ATASE, BLH-8-5-001-16**

³⁴ **ATASE, BLH-12-25-001**, 21 K.E 1327 (3 Ocak 1912) tarihli rapor

Bu sırada Osmanlı Hükümeti'nin Atina maslahatgüzarı Galip Kemalî Bey, Atina'daki Sırp elçisiyle yaptıkları bazı görüşmeler ve Sırbistan ile bir ittifak ihtimalini raporlarına yansıtmış³⁵, ancak bunun aslında bir oyalama taktiği olduğu daha sonraki gelişmelerle anlaşılmıştır.

Yazılmış bir hatırratta Galip Kemalî Bey'in bu dönemde “*Devlet-i Aliye ile Sırp Hükümeti arasında bir ittifak anlaşması yapılabilmesi için, Atina'da bulunan Sırp elçisiyle özel olarak gizli görüşmeler*” başlattığı belirtilmekte ve bu girişim hakkında; “*Sırbistan Dışişleri Bakanı Milavanoviç, elçilerine telgrafla yetki vermesi üzerine iş resmîyete dönüşmüştü. Maslahatgüzar, o sırada Hariciye Nezareti'ne atanmış bulunan Asım Bey'e durumu bildirip talimat istemiş, isteğini de tekrar tekrar hatırlatmıştı. Ama, her nedense Bab-ı Ali, çok çok önemli olan bu konuyu hiç dikkate almamış, hatta maslahatgüzara bir cevap yazılmasına bile gerek duymamıştı.*”³⁶ şeklinde dönemin hükümeti Said Paşa'ya eleştirisi getirilmektedir.

Buna karşın Mart 1912 sonlarına doğru Hariciye Nazırı Asım Bey'in verdiği bir röportajı kendi ülkesinin Hariciye Nezaretine rapor olarak gönderen Habsburg Büyükelçisi M.Pallavicini, Asım beyin Balkan ülkeleri ile ilişkilerini değerlendiren bu raporunda Yunanistan ile ilgili olarak;

“*Yunanistan ile ilişkilerimizde sular durulmuştur. Bizim tarafımızda boykot tamamen sona ermiştir, böylelikle Yunanistan'ın ekonomik çıkarları yeni bir gelişme safhasına adım atmıştır. İki ülke arasındaki siyasi ilişkiler yakında maslahatgüzarlar tarafından yürütülmeyecek, doğrudan elçilere teslim edilecektir.*”³⁷ Asım Bey, Atina elçiliğine Muhtar Beyin atandığını, Yunanistan'ın da Gryparis'i görevlendirdiğini ve yakında iki elçinin görevlerine başlayacağını belirtmektedir. Asım Bey, Yunan hükümeti milletlerarası hukuka uygun yolların dışına çıkmazsa iki ülke arasındaki ilişkilerde bir sorun yaşanmayacağını dile getirmiştir.

Oysa belirtilen tarihte Bulgar-Sırp ittifakı imzalanmış, Bulgar-Yunan ittifak görüşmeleri ile hız kazanmıştır. Bulgar-Sırp ittifakından haberi olmayan Osmanlı'nın Sofya Elçisi Nabi Bey, Bulgar-Yunan görüşmeleri ile ilgili şu bilgileri 2 Nisan 1912 tarihli olarak merkeze iletmektedir ;

“*Oldukça güvenilir bir kaynaktan bana gelen bilgilere göre, Bulgar ve Yunan kralları son günlerde gizli yazışmalar yapmış, iki krallık arasında Makedonya'daki etki alanlarını paylaştırmak ve bu bölgelerdeki Yunan ve Bulgarlar arasındaki mücadelelere son vermek amacıyla bir anlaşma imzalanması söz konusu olmuş. Bu anlaşma daha çok, iki hükümdarın ülkelerinin geleceği için tehlikeli gördükleri entrikaları ve desiseleri durdurmak amacıyla, Avusturya'ya karşı olacaktı.*”³⁸ Son cümle Osmanlı diplomatına bilgi veren kaynağın kasıtlı bir çarpıtmasıdır.

³⁵ **Ottoman Diplomatic Documents On The Origins Of World War One, The Balkan Wars, (First Part) Edit. Sinan Kuneralp-Gül Tokay, The ISIS Press, İstanbul 2012**

³⁶ Şeyhülislam Cemaledin Efendi, **Siyasi Hatıralarım**, s.63-64

³⁷ **Haus, Hof-und Staatsarchiv Wien Politisches Archive XII Türkei, 1912.** Pallavicini Asım Bey'in bu röportajının Sabah gazetesinin 15 Mart 1912 tarihli nüshasında olduğunu belirtmekte ise de bu nüshasında röportaja rastlanmamış, diplomasi ile ilgili Diran Kelekyan'ın (D.K)makalesinden yararlandığı tahmin edilmektedir.

³⁸ **Ottoman Diplomatic Documents**, s.38

Londra Büyükelçisi Tevfik Paşa da Bulgar-Yunan ilişkilerinin durumuna Nisan ayı sonunda gönderdiği bir raporunda dikkat çekmektedir; “*Bu ayın 26’sı tarihli Times gazetesi Atina’da bildiren muhabirinin Sofya-Atina arasındaki ilişkilerin harikulade olduğuna ilişkin makalesini yayınladı. Ancak Venizelos iktidarda kaldığı sürece Yunanistan’ın Doğu sorununu gündeme getirerek durumu karıştırmaya niyeti yok, ama bu sorun başka bir devlet tarafından gündeme getirilirse Yunanistan politikasını değiştirmek zorunda kalacak*”³⁹

Bu süreçte Balkan Devletleri Osmanlı’yı kuşkulandırmamak için çeşitli temaslarda bulunuyor ve özellikle bazı ticaret anlaşmaları yapmak üzere heyetler düzeyinde görüşmelerde bulunuyorlardı. Atina’daki Osmanlı askeri ataşesi Miralay Zeki bey ise Yunan savaş hazırlıkları ve faaliyetlerine ilişkin raporlar göndermeye devam ediyordu. Miralay Zeki beyin gayretli tutumu Yunan hükümetinin de dikkatini çekmiş ve Yunan Kralı ile Dışişleri bakanının Korfu’ya yapacakları bir seyahat sırasında Miralaya’nın kendilerini takip ettiğini anlayıp durumu Osmanlı nezdinde protesto etmelerine neden olmuştur. Dönemin Hariciye Nazırı Asım Bey Harbiye Nezaretine durumu bildirirken askeri ataşenin görev sınırlarını ihlal ettiğinin kendisine bildirilmesi ve uyarılması istenmiştir.⁴⁰

Oysa bu gelişmelerden kısa bir süre sonra 30 Mayıs 1912’de Yunanistan Bulgaristan ile ittifak anlaşmasına varmıştır.⁴¹ Osmanlı diplomatları ve hükümeti ne Mart ayında yapılan Bulgar-Sırp ne de Mayıs sonunda yapılan Bulgar-Yunan ittifaklarından haberdar olamamıştır. Balkan Savaşlarındaki bozguna dönüşen başarısızlığın arkasında bu diplomatik eksiklikler ve yetersizlikler önemli rol oynamış, savaş daha başlamadan çok önce diplomatik alanda kaybedilmiştir.

SONUÇ

Osmanlı-Yunan ilişkileri metinden de anlaşılacağı gibi Yunanistan’ın bağımsızlık sürecinden itibaren birçok çatışma ve gerilimi içinde barındırmış, zaman zaman ılımlı dönemler yaşanmış olsa da genel karakteri pek değişmemiştir. Bu son derece doğaldır, zira Osmanlı Devleti’nin 1453’te İstanbul’un fethiyle son verdiği Bizans’ın mirasçısı olma iddiasındaki Yunanistan’ın Osmanlı/Türk karşıtı bir yayılma stratejisi izlediği, bu konuda başta İngiltere olmak üzere batılı devletlerin desteğini sağladığı görülmektedir. 20. Yüzyılın başında Makedonya ve Girit Sorunu bağlamında ortaya çıkan gerilimlerin Balkan Savaşı’na zemin hazırladığı gerçeğinden hareketle İtilaf Blokunun(İng./Fr./Rus) Balkanlarda Germen blokuna karşı oluşturmak istedikleri Balkan ittifakının I. Dünya Savaşı’nın çıkışına neden olacak gelişmeleri tetiklediğini, bu gelişmenin de dünyayı derinden etkileyen süreçleri başlattığını burada belirtmek gerekmektedir.

³⁹ Ottoman Diplomatic Documents, s.40

⁴⁰ ATASE, BLH – 9 – 9 – 003 (1 Mayıs 1328)

⁴¹ L.S. Stavrianos, **Balkan Federation. A History Of The Movement Toward Balkan Unity in Modern Times**, George Banta Publishing Company Wisconsin 1944, s.166

Osmanlı diplomasisinin çökmekte olan bir imparatorluğun çürüyen bürokratik yapısına iyi bir örnek olduğu, ayak sesleri çok güçlü şekilde duyulan Balkan Savaşı'nın ön hazırlığı olan Balkan ittifakı sürecini Osmanlı diplomatlarının ve Hariciyesinin zamanında ve doğru şekilde tespit ve teşhis edemediği, kısır iktidar kavgalarının yarattığı siyasi boşluğun her alana nüfuz ederek sistemi kilitlediği ve bu bürokratik tıkanmışlığın Balkan felaketine zemin hazırladığını ileri sürmek mümkündür. Balkan Savaşları'ndan galip ayrılan Yunanistan'ın sınırlarını oldukça genişlettiği, Ege adalarının önemli bir kısmını ele geçirdiği ve bu moralle daha sonraki süreçte gözünü Batı Anadolu'ya diktiği gerçeğinden hareketle Balkan Savaşı öncesinde Osmanlı diplomasisinin yetersizliklerinin maliyetinin oldukça yüksek olduğu açıktır.

Yunanistan'ın Batı Avrupa'daki antik çağdan kaynaklı geniş kredisinin Osmanlı/Türk siyasi tarihinde birçok olumsuz sonuçlara yol açan etkileri olduğu açık olmakla birlikte, 500 yıllık ortak yaşamın, birbirini derinden etkilemiş kültürel mirasın etkilerinin bugüne olumlu yansımalarının da olabileceği gerçeğini dikkate alarak, öncesinde yaşanmış çatışma ve gerilimlerin iki toplum üzerindeki kötü etkilerini sonlandırmak üzere kalıcı barışı sağlayıcı girişimlerde bulunulması hem bölge hem de dünya barışına olumlu katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1.Arşiv Belgeleri

1a. Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve Genelkurmay ATASE Arşivi

HR. SYS, 141/22

ATASE, BLH-8-5-001-14

ATASE, BLH-8-5-001-16

ATASE, BLH-12-25-001

ATASE, BLH – 9 – 9 – 003

1b. Avusturya Arşivi, Haus, Hof-und Staatsarchiv Wien Politisches Archive XII Türkei, 1912

2.Yayınlanmış Belgeler

Osmanlı Belgelerinde Balkan Savaşları, Proje Yöneticisi: Doç. Dr. Uğur Ünal, Cilt 1, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, İstanbul 2013

Ottoman Diplomatic Documents On The Origins Of World War One, The Balkan Wars, (First Part) Edit. Sinan Kunalp-Gül Tokay, The ISIS Press, İstanbul 2012

3. Osmanlı Basını

“Yunanistan Ahvali, Yunanistan Tedarikatı”, **Tanin**, 24 Kanun-u Sani 1910

“Balkan İttihadı”, **Sabah**, 25 Ekim 1911

“Balkan İttihad-ı Heyeti Müteşebbüsresi”, **Sabah**, 31 Ekim 1911

Hüseyin Cahid, “Balkan İttifakı”, **Tanin**, 28 Teşrin-i Evvel 1911

4. Kitap ve Makaleler

Adanır Fikret, **Makedonya Sorunu**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2001

Adıyeke Ayşe Nükhet, **Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908)**, 1. Baskı, TTK Ankara 2000

Adıyeke Ayşe Nükhet, Nuri Adıyeke, **Fethinden Kaybına Girit**, Babıali Kültür Yayıncılık, İstanbul 2007

Adıyeke Ayşe Nükhet, “*Türk Basınında Girit'in Yunanistan'a Katılması (1908-1913)*”, **Fethinden Kaybına Girit**, İstanbul 2006, ss.259-266

Anderson M.Smith, **Doğu Sorunu, 1774-1923**, Çev.İdil Eser, 1. Baskı, YKY İstanbul 2001

Bonyar Waylet - Ernst Jackh, **İmparatorluk Stratejileri ve Ortadoğu, Doğu'da İngiliz Alman Rekabeti ve Balkan Savaşından Sonra Almanya**, Çeviri: Vedat Atilla, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul 2004

Bridge F.R., **The Habsburg Monarchy Among The Great Powers 1815-1918**, Berg Publishers 1991

Bridge F.R., “*Habsburg Monarşisi ve Osmanlı İmparatorluğu 1900-1918*”, **Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonu ve Büyük Güçler**, ed. Marian Kent, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999

Childs Timothy W., **Trablusgarp Savaşı ve Türk-İtalyan Diplomatik İlişkileri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2008

Çelik Bilgin, **İttihatçılar ve Arnavutlar, II. Meşrutiyet Döneminde Arnavut Ulusçuluğu ve Arnavutluk Sorunu**, Büke Yayınları, İstanbul 2004

Gueshoff I.E., **The Balkan League**, Translate: Constantin C. Minchoff, London 1915

Hacısalihoğlu Mehmet, **Jön Türkler ve Makedonya Sorunu(1890-1918)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2008

Hall R. C., **Balkan Savaşları, 1912-1913, I. Dünya Savaşı'nın Provası**, Homer Kitapevi, İstanbul 2003

Haris David, **A Diplomatic History Of The Balkan Crisis Of 1875-1878**, Stanford University Press, 1936

- Helmreich Ernst Christian, **The Diplomacy Of The Balkan Wars**, Oxford University Press, 1938
- Jelavich Barbara, **Balkan Tarihi, 18. Ve 19. Yüzyıllar**, Cilt I, Küre yayınları, İstanbul 2006, s.239-258;
- Sezer Hamiyet, “Mora İsyanı ve Yunanistan'ın Bağımsızlığı (1821–1829)”, **Osmanlı**, c.2, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 1999, s. 87–93
- <http://atina.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>, son erişim:05.06.2018
- Kansu Aykut, **1908 Devrimi**, İletişim Yayınları, İstanbul 2002
- Karal Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi, VII. cilt, Islahat Fermanı Devri 1861-1876**, 7.Baskı, TTK Ankara 2011
- Karal Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi, VIII.cilt**, 7.Baskı, TTK Ankara 2011,
- Kutlu Sacit, **Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007
- Miller W., **The Ottoman Empire and Its Successors 1801-1927**, Chapter XVI, Cambridge at the University Press, 1927
- Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce**, Cilt 1, **Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi**, İletişim Yayıncılık, İstanbul 2004
- Öksüz Melek, “*Girit Meselesi'nin Belirsizlik Yılları (1908-1913)*”, Karadeniz Araştırmaları, Bahar 2010, sayı 25: ss.93-114
- Ramsuar E., **Jön Türkler ve 1908 İhtilali**, Sander Yayınları, 1982
- Stavrianos L.S., **Balkan Federation. A History Of The Movement Toward Balkan Unity in Modern Times**, George Banta Publishing Company Wisconsin 1944, s.166
- Stojanovich M.D., **The Great Powers and The Balkans 1875-1878**, Cambridge University Press, 1939
- Sun Selim, **1897 Osmanlı-Yunan Harbi**, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1965
- Şıvgın Hale, “*İttihat ve Terakki Politikalarının Balkan İttifaklarını Hızlandırmadaki Rolü*”, **Gazi Akademik Bakış**, Cilt 6 Sayı:11, Kış 1912
- Şeyhülislam Cemaleddin Efendi, **Siyasi Hatıralarım**, s.63-64
- 100.Yılında Jön Türk Devrimi**, Editörler: Sina Akşin, Sarp Balcı, Barış Ünlü, İş Bankası Kültür Yayınları, 1.Baskı, İstanbul 2010
- Valey Şarel, **Anadolu'nun İstikbali ve Akdeniz Meselesi**, (Çev. Yusuf Ziya), İstanbul 1329